

Siyasal İletişim Aracı Olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu (Meclis Televizyonu)

Dr. Mine Yıldız*

Özet

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) yasama çalışmalarına ilişkin bilgiler/haberler kamuoyuna Meclis Haber Sitesi, Meclis Bülteni Dergisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu (TBMM TV-Meclis Televizyonu) aracılığıyla aktarılmaktadır. Hem kitle iletişim hem de siyasal iletişim aracı olarak televizyonun –görsel ve işitsel avantajları nedeniyle– çok daha geniş kitlelere ulaşabildiği dikkate alındığında, yasama çalışmalarının ve siyasal aktörlerin mesajlarının hedef kitleye iletilmesinde TBMM TV'nin rolü büyük önem taşımaktadır.

Bu makale, TBMM TV'nin tarihsel gelişimini gözden geçirerek, televizyon yayınlarının sınırlandırılmasını kamu hizmeti yayıncılığı bağlamında tartış-

* Dr. Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Elemanı (20., 21., 22., 23.Yasama Dönemleri Milletvekili Danışmanı).

E-posta: mineyildiz64@yahoo.com

makta ve TBMM TV'nin siyasal iletişim aracı olarak önemine ilişkin bir değerlendirme sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: TBMM TV, Siyasal İletişim, Kamu Hizmeti Yayıncılığı, Kamuoyu

The Turkish Parliament Channel As A Means Of Political Communication (The Parliamentary TV Channel-TBMM TV)

Abstract

The information about legislative activities/news of the Turkish Grand National Assembly is made public through The Assembly News Website, The Parliamentary Bulletin and TBMM TV (The Parliamentary TV Channel). Taking into consideration that TV is both a mass media and a political means of communication TBMM TV has a very important role in transferring the messages of political actors and the legislative works to the public, due to its visual and auditory advantages.

This article reviews the historical progress of TBMM TV, discusses setting a limit to TV broadcasts in context of public services and offers an assessment of TBMM TV's importance as a tool of political communications.

Keywords: TBMM TV (The Parliamentary TV Channel), Political Communication, Public Service Broadcasting, Public Opinion.

Giriş

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni (TBMM) yasama fonksiyonu çerçevesinde tanımlayan 1982 Anayasası, yasama kavramını açıklığa kavuşturmamış, ancak öğretide bu kavram kanun yapma ve parlamento kararları alma yetkisi olarak tanımlanmıştır.¹ TBMM, kamuoyu ile siyasal sistem arasındaki bağlantıyı kurmakta ve kamu politikalarının oluşturulmasına yurttaşların katılımını (temsilcileri aracılığıyla) sağlamaktadır. Kamu politikalarını belirleyen ve toplumun tümünü ilgilendiren siyasi kararlar, yasama faaliyetleri ve siyasi partilerin görüşleri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi, demokrasinin bir gereğidir. Bu nedenle bilgilendirme, kamu hizmeti yayıncılığı anlayışını ve partiler üstü bir yaklaşımı gerektirmektedir.

TRT 3 üzerinden yayın yapan Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu (TBMM TV), kamuoyu ile parlamento ve siyasi partiler arasında iletişimi sağlayan etkin bir siyasal iletişim aracıdır.² Bu çalışmada, halkın haber alma

¹ Örneğin Léon Duguit, parlamento kararlarını sadece bir meclisin oylaması sonucu alınan kararlar olarak tanımlamaktaydı (Duguit, 1924:302). Kanun" ile "parlamento kararı" arasındaki ortak nokta her ikisinin de Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilmesidir. Kanunlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edildikten sonra yayımlanmak üzere Cumhurbaşkanıya sunulur. Cumhurbaşkanı, kanunları Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kez daha görüşmek üzere geri gönderebilir. Buna karşılık parlamento kararları yayımlanmak üzere Cumhurbaşkanıya sunulmazlar. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanı bunları bir kez daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderemez. Kanunlar Resmi Gazetede "kanun", parlamento kararları ise "TBMM Kararı" başlığı altında yayımlanırlar. Ayrıca bkz. Özbudun, 2004:88-198; Özbudun, 1979:3-26; Teziç, 1989:121-130;Teziç, 1972:33-49.

² 2000'li yıllara gelindiğinde siyasetçiler artık TV, radyo ve yazılı basına ek olarak sosyal paylaşım siteleri olarak tanımlanan en hızlı iletişim aracı olan interneti ve sosyal medyayı kullanmaya başlamışlardır. 2007 Milletvekili Genel, 2009 yerel seçimlerinde adaylar ve partiler seçim propagandalarını, kampanyalarını, bölge ve ülke sorunlarına dönük çözüm önerilerini özel internet siteleri aracılığıyla anlatmaya çalışmışlardır. Siyasal aktörler/liderler "sosyal paylaşım siteleri" aracılığıyla cep telefonlarından veya kablosuz internet erişimi yapılabilen her yerden mesajlarını aktarmaya devam etmekte. Facebook'ta kişisel paylaşım ile başlayan sosyal medya iletişimi, Twitter'la anlık haberleşmeye dönüşmüştür. Siyasi partiler, liderler genel olarak siyasi aktörler, günün tümünde en hızlı ve etkili şekilde siyasi mesajları

özgürlüğünün, hukuk devletinde kişilere sağlanan en önemli haklardan birisi olduğundan hareketle TBMM TV'nin süreç içerisinde geçirdiği evrim, yayınlara getirilen kısıtlamalar ve siyasal alandaki tartışmalar ile TBMM TV'nin siyasal toplumsallaşma, siyasal iletişim açısından önemi ve işlevi analiz edilmiştir.

1. Siyasal İletişim Aracı Olarak “Türkiye Radyo Televizyonu (TRT)”

Siyasal sistemler varlıklarını sürdürebilmek için kendilerine ait inanç, düşünce, değer yargı ve tutumları yaymak, bunları benimsetmek (kamuoyu oluşturmak),³ yoğun biçimde kitle iletişim araçlarını⁴ kullanmak durumundadırlar. Kitle iletişim araçlarının, özellikle radyo ve televizyonun siyasal iletişim⁵ aracı olarak öneminin ve etkisinin farkına varılması, siyasal iktida-

³ Daver'e göre dar anlamda kamuoyu; “*Basın, radyo, TV gibi kitle iletişim araçlarıyla yahut konuşarak veya fısıltı ile açıklanan ve çok defa bazı sosyal grupların (sendika, dernek vs.) ve seslerini duyuran kişilerin, siyasi otoritelere (parlamento, hükümet) izhar ettikleri fikirlerin bir ortalamasıdır.*” (Daver, 993:251).

⁴ Siyasal iletişimde üç temel unsurdan söz edilebilir; Kitle iletişim araçları, hedef kitle ve siyasal aktörler. Kitle iletişim araçları, siyasal aktörlerin mesajlarının hedef kitleye iletilmesini, kitlenin, siyasal seçkinlere dönük ilgisini artırmayı, kamuoyunun kanaatlerini yansıtmayı sağlama işlevini görmektedirler. “*Modern sanayi toplumlarında kitle iletişim araçları halka yönetim ve siyaset hakkında bilgi aktarmak, yönetimin dördüncü kuvveti olmak, kriz anında kitleleri hızla uyarmak, bireylerin rahatlamasına ve onların boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmak gibi çok sayıda işlevi de yerine getirmektedirler.*” (S. Ball Rokeach-M. DeFleur, 1976:3). “*Kitle iletişim araçları bir yandan özellikle siyasal mesajların özgür ve doğru olarak kitleye iletilmesi görevini üstlenirken, diğer yandan da kitlenin, siyasal seçkinlere duyduğu ilgiyi artırmak, kamuoyunun fikir, kanaat ve faaliyetlerini açıklamak, dolaşısıyla toplumu oluşturan bireylerin etkilenmelerini sağlamak işlevi görmektedirler*”. Ayrıca bkz. Bektaş, 1996:118.nı hedef kitlelerine iletmektedirler. Siyasi Parti Genel Merkezleri sosyal medya iletişim merkezleri oluşturmaya başlamışlardır.

⁵ Siyasal iletişim, politikacılar ve diğer siyasi aktörler tarafından belirli politik amaçlara ulaşmak için girişilen tüm iletişim biçimleri olarak tanımlanabilir. McNair; “*Siyasal iletişim siyaset ile ilgili hedefe dönük bir iletişimdir*” derken, McNair için bu, “*Sadece sözlü ve yazılı ifadeleri değil aynı zamanda beden dili, giyim tarzı gibi politik amaçlı tüm görsel sunumla-*

rın/partilerin medyayı⁶ ele geçirme, kendi medya kuruluşlarını oluşturma, medya üzerine baskıda bulunma ya da medya⁷ içeriğini etkileme çabasına itmiştir. Kamuoyuna dönük olarak siyasal sisteme ilişkin bilgilerin aktarılmasında ve bireylerin siyasal-ideolojik kimliğinin biçimlendirilmesinde en etkin araçlardan birisi görsel ve işitsel avantajları nedeniyle, şüphesiz ki “televizyondur” (televizyon yayıncılığı). Tüm kamuoyuna seslenebilen bir araç olarak televizyonun siyasal iletişim, siyasal katılma açısından önemi de bugün tartışma götürmez bir gerçektir.

Geçmişte siyasi partiler ve liderler mesajlarını, gazeteler ve parti yayın organları dışında, önceleri Türkiye Radyo Televizyonu (TRT) radyosundan,⁸

rı da kapsamaktadır. Siyasal iletişim, bir ‘siyasi kimliği’ veya ‘imajı’ oluşturacak her etkeni içermektedir.” (McNair, 2003:24). Denton ve Woodward’a göre, iletişimi siyasallaştıran unsur, mesajın kaynağı değil içeriği ve hedefidir (Denton-Woodward, 1998:11). Siyasal iletişimde mesaj, siyasi amaca uygun içeriğiyle kamuoyunu ikna etmeyi ve seçmenin oyunu hedeflemektedir. Jonston siyasal iletişimi; “..belli ideolojik amaçların - ki bu amaçlar toplum üyelerinin (yönetilenlerin) istek ve beklentilerinin de sisteme dahil edildiği - toplumdaki belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak için siyasal aktörler tarafından çeşitli iletişim tür ve tekniklerinin kullanılması ile yapılan iletişim” olarak tanımlamaktadır (Jonston, 1990:330). Siyasal iletişim, genel oy hakkının kazanımı ile başlamış, kitle iletişim teknolojisinin gelişimiyle günümüzdeki anlamına ulaşmıştır.

⁶ Stuart Hall, medya-siyaset ilişkileri için; “Medya içeriği, toplumdaki iktidar ilişkilerinin katabatıslak bir haritasını oluşturmaktadır” (Hall, 1993:98) demektedir.

⁷ Medya, seçim kampanyaları sırasında bireyin siyasal kanaat ve davranışlarının şekillendirilmesi, toplumdaki genel kabul gören fikirlerin değiştirilmesi, kamuoyundaki eğilimlerin farklı yöntemlerle hedef kitleye yansıtılması, seçmenin oy vermeye veya vermemeye yönlendirilmesi, parti toplantılarının nerede ve ne zamanda yapılacağı gibi konularda önemli görevler üstlenir (McLeod, 1995:73).

⁸ 1945 yılında çok partili rejime geçilmesine rağmen, 1946 milletvekili ve belediye seçimlerinde CHP, radyoyu ve Anadolu Ajansı’nı (AA) bir parti aracı olarak kullanmış, muhalefete yer verilmemiştir (Koloğlu, 2006:124). 1950 seçimlerini kazanan DP iktidarı döneminde de radyo yayıncılığı alanında tek parti dönemi alışkanlıkları sürmüştür, iktidar partisi dışında diğer siyasi partilere yer verilmemiş, taraflı bir yayın politikası izlenmiştir. DP, 1954 seçimlerinde de CHP’nin radyoyu kullanmasını engellemiştir. YSK kararlarına da aykırı olan bu durum muhalefet ve basın tarafından eleştirilmiştir. 1957 seçimleri sonrasında yasal bir altyapıya kavuşturulan devlet radyosu yeniden DP hükümetinin sesi olmuştur. DP’nin taraftarlarının o-

sonraki dönemlerde de televizyondan iletebiliyorlardı. Teknik kısıtlarla yapılan yayınlara rağmen, her akşam radyoda yayınlanan 19.00 haberleri “ajans saati”⁹ olarak kabul edilmekte ve büyük bir dikkatle liderlerin siyasal beyanatları/mesajları dinlenmekteydi. Radyo yayınlarıyla sınırlı olan dönemde, liderlerin yalnızca işitsel imkânlarla verdikleri mesajlar, devlet televizyonu TRT’nin yayın hayatına başlamasıyla birlikte artık görsel biçimde de verilir hale gelmiştir.

luşturduğu Vatan Cephesi’ne katılanların isimlerinin okunması gibi partizanca yayınlar yapılmıştır (Topuz, 2003:227). Bu yayınlar 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi’nin gerekçelerinden birisini oluşturmuştur (Kejanlıoğlu, 2003:145-149). 1971 müdahalesi, 1980 askeri darbesi dönemlerinde radyo yayıncılığı üzerinde siyasal iktidarların baskısı devam etmiştir. TRT (1960’ların ortalarından itibaren çok kısa bir dönem hariç) her türlü siyasal baskıya maruz kalmıştı. 26 Nisan 1961’de çıkarılan “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun”la siyasal partilere yeniden seçim kampanyaları sırasında radyodan yararlanabilme hakkı tanınmıştır. 1961 Anayasası ise, radyoda yapılacak propagandanın düzenlenmesini Yüksek Seçim Kurulu’na bırakmıştır. Böylelikle 1961, 1965, 1969, 1973 genel seçimlerinde siyasal partiler, Yüksek Seçim Kurulu’nun getirdiği düzenlemeler çerçevesinde radyodan siyasal propaganda için yararlanabilmişlerdir.

⁹ Ülkemizde ilk düzenli radyo yayınları, İçişleri Bakanlığı ile 8 Eylül 1926 tarihinde imzaladığı sözleşme doğrultusunda 10 yıl süreyle radyo istasyonlarını işletme imtiyazına sahip olan Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketince 6 Mayıs 1927 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Radyo yayınları, 1964’de çıkartılan 359 sayılı TRT Kanunu ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’na (TRT) devredilmiştir. İlk programlı radyo yayınına 1965 yılında geçilmiş ve bütün radyolar haber saatlerinde Ankara Radyosu’na bağlanmışlardır. 1980’li yılların sonuna kadar TRT radyosundan yayınlanan haber bültenlerine “ajans saati” olarak tanımlanır, eski model lambalı radyoların başında “ajans” saati beklenir, köstekli saatler radyodan verilen saat sinyaline göre kontrol edilirdi. “Ajans” kelimesinin ağırlıklı anlamı haber bağlantılıdır.

Haber ajansları, kitle iletişim araçlarına ortak hizmet götürme işlevini yerine getiren kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Haber ajansları, haber ve bilgileri doğru, tarafsız, hızlı ve ayrıntılı bir biçimde toplayarak, bunları belirli bir ücret karşılığında abonelerine aktaran kuruluşlardır. UNESCO tarafından yapılan haber ajansı tanımı ise şöyledir: “Haber ajansı, hukuki statüsü ne olursa olsun, genel anlamda haberleri, gerçekleri gösteren ve tanımlayan aktüalite belgelerini bulup, bunları kitle iletişim araçlarına onları ikna etmenin dışında kalmak üzere yayan, yasaların hükümlerine, ticaret kurallarına uygun olarak verildiği ölçüde tam ve tarafsız hizmet götüren bir kuruluştur.” Haber ajansları kuruldukları tarihten itibaren haberleşme sürecinde yer alan kuruluşlara haber bulma işlevini üstlenmişlerdir (Bkz. Gazetecilik, Ajans Haberciliği, MEB Yayınları, Ankara, 2011, s. 3-4)

2954 sayılı TRT kanununun 19. maddesine dayanarak yayınlanmaya başlanan,¹⁰ özel sektöre hazırlatılan¹¹ ve hükümet çalışmalarının dönemsel bir özeti olarak aktarılan “İcraatın İçinden” programı¹² (ANAP Lideri/Başbakan Turgut Özal), siyasal iletişim ve propaganda¹³ etkinliklerinde bir ilk olarak siyasette yeni “görsel” dönemin başlangıcını oluşturmuştur. İşitsel ve görsel avantajlarından dolayı siyasal propaganda ve siyasal iletişim aracı olarak te-

¹⁰ Hükümet uygulamalarının tanıtılması: Madde 19-Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yayın esaslarına uymak, cevap hakkı doğuracak nitelikte olmamak ve siyasi çıkar amacı taşımamak kaydıyla, mevzuat veya idari kararlarla yürürlüğe konan ve halkın katılımı ile başarıya ulaşabilecek Hükümet uygulamalarının; gerekçelerinin, yararlarının, vecibelerinin, usul ve esaslarının kamuoyuna benimsetilmesini amaçlayan tanıtıcı radyo ve televizyon programları, Hükümet tarafından Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu dışında hazırlanır ve Kurum tarafından “haber bültenleri dışında” yayınlanır ve bu yayının Hükümet uygulamasının tanıtılması olduğu yayın sırasında belirtilir. Bu yayınların yayın süreleri ayda otuz dakikayı geçemez. Hükümet bu süreyi bir defada veya bir aydaki toplamı otuz dakikayı aşmamak üzere birkaç defada kullanabilir. Kullanılmayan süreler müteakip ay sürelerine eklenebilir.

¹¹ İcraatın İçinden Programı (27 Ağustos 1987), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Ankara, 1987, s. 158

¹² Hükümet tarafından özel sektöre hazırlatılan “İcraatın İçinden” programı ilk kez 31 Ocak 1984 tarihinde yayınlanmıştır. İçinde bulunduğumuz dönemde de TRT’den yayınlanan “Ulusa Sesleniş” programında Başbakan, hükümetin icraatlarını anlatmaktadır.

¹³ Siyasal propaganda, bir siyasal parti veya aday tarafından, kitlenin kendisine karşı olan davranışını değiştirmek, iktidara gelmek ya da iktidara ortak olmak için yürütülen propaganda türüdür. Tüm iktidar biçimlerinin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere her dönem ve rejimde var olan propagandanın yapısı ve nitelikleri, içinde olduğu siyasal sistem ve ortamdan fazlasıyla etkilenmektedir. Kamuoyunu etkilemek ve yönetmek için örgütlenmiş bir kurum olarak politik propaganda (Bektaş, 2002:31), 20. yüzyılda kendisine hem eylem alanını (seçmen kitlesini), hem de eylem yollarını (yeni haber alma ve iletişim tekniklerini) sağlayan bir evrim sonunda ortaya çıkmış” (Domenach, 1995:19), ikna teknikleri ile iletişim teknolojisindeki yeniliklere bağlı olarak gelişim göstermiştir (Sartori, 2004:18-24). 1933 yılında Naziler’in iktidara gelmelerinin ardından Hitler tarihteki ilk propaganda bakanlığını kurmuş ve bakanlığın başına Paul Joseph Goebbels’i getirmiştir. Goebbels’in ilk işlerinden biri Yahudiler ve nazi karşıtı yazarlar tarafından yazılmış tüm kitapları Berlin’in Bebel Meydanı’nda yaktırmak olmuştur. Sonrasında giderek Almanya’daki bütün haber kaynakları üzerinde tam kontrol sağlamıştır. Dünya Gobbels adını Hitler’den sonra Alman propagandasının ikinci adamı olarak bilmektedir.

levizyonun etkin kullanımı ANAP kadroları ve partililerin yanlarında taşıdıkları televizyon ve video cihazları yardımıyla, Özal'ın konuşmalarının, mesajlarının ve vaatlerinin köy ve mahalle kahvelerine kadar taşınmasıyla devam etmiştir. TRT dışında ilk özel kanalın, Özal'ın yakınları tarafından 1989 yılında kurulması ve parti organı gibi yayın yapması kamuoyunda eleştiri ya da onay biçiminde geniş yer bulmuştur. Bu ilk özel televizyonun ardından, özel kanalların sayısında artış gözlenmiştir.¹⁴ Söz konusu ilk özel televizyonun, kuruluş açısından Anayasa'nın 133. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle Meclis Araştırması açılması talep edilmiş¹⁵ ve muhalefet partilerine yönelik yayın anlayışı eleştiri konusu olmuştur.¹⁶

⁴ Star TV, 1 Mart 1989'da Magic Box I.AG adlı şirket tarafından Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı olarak, *Magic Box Star 1* adıyla kurulmuş ve Almanya üzerinden 5 Mayıs 1990'da test yayınına, 4 Ağustos 1990'da ise normal yayına başlamıştır. Magic Box sahipleri, Rumeli Holding'in sahibi Cem Uzan; Yapı ve Ticaret A.Ş. İmar Bankası ve Adabank'ın sahibi babası Kemal Uzan ile Turgut Özal'ın büyük oğlu Ahmet Özal'dı. Bu televizyon kanalını Teleon, Show TV, Kanal 6, HBB, ATV, TGRT, Flash TV ve Kanal D gibi özel kanallar takip etmiştir. Bir süre sonra belediyeler tarafından çeşitli yöresel/bölgesel kanallar kurulmaya başlanılmıştır. Bu şekilde izinsiz bir biçimde yayına geçen kanallar, Anayasa ve 2954 sayılı kanuna aykırı bir duruma gelmiş ve ardından da "fiili bir durum" yaratacak meşru olmaya çalışmışlardır. (Demir, 1994:183)

¹⁵ Mustafa Kul ve 11 arkadaşının Meclis Araştırma Önergesinden: "*Bu televizyon şirketine, yasal olmadığı halde, PTT nasıl kanal kiralamıştır? Bu kiralama mukavelesi nasıl yapılmıştır? Yasal dayanağı var mıdır? Bu sözleşme yapılırken herhangi bir siyasî baskı yapılmıştır? Magic Box'un ortaklarından birisinin Cumhurbaşkanı'nın oğlu olması bu kuruluşa özel bir avantaj sağlamış mıdır?... Yasal olmasa dahi, yayın politikasında tarafsız olması gerekirken, Magic Box tarafsız olabilmiş midir? Bir siyasî partiye avantaj sağladığı ve açıkça destek olduğu bilindiği halde, bugüne kadar bu konuda bir şey yapılamamıştır.*" Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 1. Yasama Yılı, 25. Birleşim, Cilt:2, s. 630-631 (Türkiye'de radyo ve televizyon yayınları Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun (TRT) elinde olduğundan özel televizyon kurulamıyordu.) Meclis Araştırma Önergesi üzerine görüşlerin ayrıntıları için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 19, Yasama Yılı:2, 8. Birleşim, Cilt:18, s. 69-91. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, yasa dışı yayın yapmakla suçladığı Magic Box'ın yöneticilerinin kendisini tehdit ettiğini ifade etmiştir. Bkz. Milliyet Gazetesi, "Magic Box'a Dava Kuyruğu", 22.01.1991, s.1.

¹⁶ SHP'nin TRT'den sorumlu gölge Bakanı Tayfur Ün, TRT ve Magic Box'ın savaşla ilgili yayınlarına tepki göstererek, "*TRT ulusal yayıncılık görevini yerine getirmiyor. CNN'ye mahkûm olarak, olayı ABD gözüyle izliyor*" dedi. Tayfur Ün, Magic Box'ın da savaşa karşı oldukları için muhalefet liderlerini karalayan yayınlar yaptığını belirterek, "*Magic Box TRT*"

TRT’de hükümetin basın açıklama ve faaliyetlerinin yayınlandıktan sonra,¹⁷ bunu dengelemek üzere muhalefet partilerinin görüşlerine yeterince açıklama olanağı tanınmadığı vurgulanmaktadır.¹⁸ TRT’ye bir kamu yayın kurumu olarak hükümetlerin müdahalesi hemen her dönemde eleştiri konusu olmuştur. Hükümetler TRT’yi icraatlarının geniş ölçüde bir tanıtım aracı olarak kullanmışlardır. İlgili mevzuatta TRT için her ne kadar “idari ve mali özerklik” tanımı yapılmış ise de, kamu hizmeti yayıncılığı uygulamasında bu teorik tanımın yeterli olmadığı, idari özerklik yerine hükümetlerin güdümünde bir yayının anlayışıyla hareket edildiği görülmektedir.¹⁹

sorumsuzca davranarak ANAP’ın medyası olduğunu kanıtladığını” ifade etmiştir. Bkz. Cumhuriyet Gazetesi, “Türkiye Fiilen Savaşa Girdi”, 19.01.1991, s.4

¹⁷ Özellikle gerek yerel gerekse genel seçimlerin yaklaştığı dönemlerde, siyasal iktidarların “tesis açma törenleri”, TRT’den öncelikle haberler olarak verilmektedir. TRT Genel Müdürünün atanma ve görevden alınma yetkisinin Bakanlar Kurulu’nda olması, RTÜK üyelerinin TBMM’de siyasi parti gruplarının sahip oldukları üye sayısı oranında gösterecekleri adaylar arasından Meclis Genel Kurulu’na seçilmesi; dolayısıyla siyasi iktidarın bunda belirleyici olması, bu kurumlarda yönetimin siyasallaşmasının nedenleri arasındadır. TRT’nin BBC örneğinde olduğu gibi muhalefet partileri (hatta parlamentoda grubu bulunmayan siyasi partiler de dahil olmak üzere) ile hükümeti kuran parti yada partilere eşit haklar tanıyan bir konuma getirilmesi demokratik kültürün yerleşmesi açısından önemlidir. Kamu hizmeti yayıncılığında BBC uygulaması hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. (BBC, 1993:17).

¹⁸ Nitekim 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nun 19. maddesi “Hükümet uygulamalarının tanıtılması”, 20. maddesi “Hükümet ve siyasi parti açıklamalarının ve faaliyetlerinin yayınlanması”, 21. maddesi de “Türkiye Büyük Millet Meclisi ile ilgili yayınlar” konusunu düzenlemektedir. Hükümet ve siyasi parti açıklamalarının ve faaliyetlerinin yayınlanmasını düzenleyen madde 20’ye göre; “*Bu Kanunda belirtilen yayın esaslarına uymak ve diğer siyasi partilere cevap hakkı doğuracak bir unsur taşımamak kaydıyla; Hükümetin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin açıklama ve faaliyetlerinin yayınlanması, bunların haber değeri ve niteliği taşıması şartına bağlıdır.*” den daha sorumsuzca davranarak ANAP’ın medyası olduğunu kanıtladığını” ifade etmiştir. Bkz. Cumhuriyet Gazetesi, “Türkiye Fiilen Savaşa Girdi”, 19.01.1991, s.4.

¹⁹ T.C. Başbakanlık DPT Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu Yayıncılık Alt Komisyonu Raporundan: “Toplumsal, kültürel ve iktisadi nitelikleri bulunan, tamamen kendine özgü bir hizmet olan kamu hizmeti yayıncılığını yürütmesi öngörülen TRT, hükümetin, siyasi partilerin, iktisadi ve toplumsal diğer bütün baskı ve çıkar gruplarının etkilerine karşı, yalnızca kamu yararını gözetebilmesi için özerklikle donatılmıştır. Özerklik bir yönüyle TRT’nin teşkilat yönünden merkezi idare dışında tutularak siyasi otoritenin baskılarından uzak olmasıdır. Ancak bunun gerçekleşebil-

2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu'nu Hazırlayan Koşullar

İlk özel kanalın hükümete yakın bir yayın politikası izlemesinin avantajları muhalefet partilerini de harekete geçirmiş ve izleyen dönemde bir bütün olarak TBMM faaliyetlerini halka duyuracak bir meclis televizyonu kurulması gerekliliğine ilişkin ihtiyaç 1990 yılı bütçe görüşmelerinden²⁰ itibaren dile getirilmeye başlanmıştır. Milletvekillerinin veya siyasi partilerin düşüncelerinin kamuoyu tarafından bilinmesi gerektiği, halkın böyle bir talebi olduğu ve bir meclis televizyonunun gerekliliği vurgusu özellikle muhalefet partileri tarafından yapılmıştır.²¹

1991 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Meclis çalışmalarının halka yansıtıl-

mesi için bir ön şart olarak TRT'nin mali açıdan ne hükümete, ne de iktisadi ve toplumsal baskı ve çıkar çevrelerine bağımlı olmadan, kanunla düzenlenmiş ve kendisine yetecek, istikrarlı ve güvenilir bir gelir kaynağına, yani mali özerkliğe sahip olması gerekir" (s. 60). Nitekim bir dönem TRT Genel Müdürlüğü yapmış olan Tayfun Akgüner de siyaset üstü yayıncılık ve tarafsızlığa dikkati çekmiştir: "*Kamu hizmeti yayıncılığı modelini, özgün bir yayın türü -rejimi- olarak ele almak doğru olacaktır. Kamu hizmeti modelinde, yayın kuruluşunun Devlet tarafından kurulması ve yayınların Devlet tarafından belirli kriterler (ölçütler) doğrultusunda denetlenmesi söz konusu olabilir. Ancak, kamu hizmeti yayıncılığı, demokratik ilkeler doğrultusunda tarafsızlığı, siyasetler üstü yayıncılık niteliğini, temel almakta veyayın politikasını oluşturmaktadır.*" (Akgüner, 1996:1005). 2003 yılında gerçekleştirilen iletişim şurasında da TRT'nin ideolojik olarak özerk olmadığı ifade edilmiştir (2003:310-366). Ayrıca bkz. Aziz, 1993: 48-49.

²⁰ Bütçe kanunu, devletin gelecek bir dönemdeki gelirlerini ve harcamalarını tahmin eden ve yürütme organına harcamaların yapılması, gelirlerin toplanması konusunda yetki ve izin veren bir kanundur. Bütçe, mali yıl içerisinde yapılacak giderleri ve elde edilecek gelirleri tahmini olarak gösterir. Mali yıl, 1 Ocak - 31 Aralık arasındaki süreyi kapsamaktadır. Bütçenin uygulanması için verilen izin süresi 1 mali yıl ile sınırlıdır. Bakanlar Kurulu, merkezi yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yılbaşından en az 75 gün önce, TBMM'ye sunar. Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarıları, Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülür. Plan ve Bütçe Komisyonunun 55 gün içinde kabul edeceği bütçe metni, TBMM Genel Kurulunda görüşülerek malî yılbaşına kadar karara bağlanır (<http://global.tbmm.gov.tr/index.php/TR/yd/icerik/30>, Erişim tarihi: 13. 12. 2012)

²¹ 1990 yılı bütçe görüşmelerinde ilgili konuşmaların tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem 3. Yasama Yılı, 45. Birleşim, Cilt:35, s. 143-157.

masının önemi vurgulanmış, ayrıca TRT'nin iktidar partisince kullanıldığı ve iktidar partisi ile bütünleştiği iddiaları da gündeme getirilmiştir.²²

1991 seçimlerinde %27 ile en yüksek oyu Doğru Yol Partisi (DYP) almış, %20 ile 3. parti olan Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ile Süleyman Demirel başkanlığında bir DYP-SHP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu dönemde de Meclis TV'ye duyulan ihtiyaç parlamentodaki farklı partilerce dile getirilmeye devam etmiştir. Kasım 1991'de Meclis Başkanı seçilen Hüsamettin Cindoruk 1992 yılı sonlarında TBMM'de televizyon sistemini kurmak üzere TRT çalışanlarından Ülkü Kuranel'i görevlendirmiştir.²³

1992 yılı bütçe görüşmeleri sırasında TBMM Başkanvekili İzmir Milletvekili Yıldırım Avcı'nın "*...Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun ve komisyonlarının çalışmalarının, TRT kanalıyla doğrudan doğruya yayınlanması çalışmalarımız son safhasındadır. Malî müşkülâtı aşmak üzereyiz. Bunu, huzurlarınızda arz ederim.*" ifadesi üzerine meclis çalışmalarının televizyondan naklen yayınlanması konusunda Meclis Başkanı'nın girişimlerinin umut ve memnuniyet verici olduğu ifade edilmiştir.²⁴ 1993 yılı bütçe görüşmeleri sırasında, naklen yayın uygulamasına geçildiğinde milletvekillerinin meclis çalışmalarına daha fazla ilgi göstereceği ve milletvekili devamsızlıklarının bu yolla önlenebileceği vurgusu yapılmıştır.²⁵

TBMM TV ile ilgili olarak teknik projelendirme konusunda TRT ile işbirliği yapılmış, TRT'nin hazırladığı ön proje 17 Ocak 1993 tarihinde toplanan Başkanlık divanında kabul edilmiş ve 9 Mart 1993 tarihinde TRT ile ilk protokol imzalanmıştır. 10 Aralık 1994'te TBMM TV ilk yayını gerçekleştir-

²² 1991 yılı bütçe görüşmelerinde ilgili konuşmaların tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 4. Yasama Yılı, 45. Birleşim, Cilt:35, s. 162-163.

²³ Asker, a.g.e., s. 98

²⁴ 1992 yılı bütçe görüşmelerinde ilgili konuşmaların tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 1. Yasama Yılı, 47. Birleşim, Cilt:35, s. 180, 207.

²⁵ 1993 yılı bütçe görüşmelerinde ilgili konuşmaların tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 1. Yasama Yılı, 47. Birleşim, Cilt:35, s. 14, 39, 40, 210.

miştir.²⁶ 1994 yılı bütçe görüşmeleri sırasında da çağdaş parlamenter demokrasinin özelliği olarak açıklık vurgusuyla meclis çalışmalarının televizyondan yayınlanmasının çok önemli bir adım olacağı, böylece meclis aleyhindeki yayınlara kolayca inanan halkın da doğru bilgilendirilebileceği ifade edilmiştir.²⁷

TBMM TV'nin yayına başlaması üzerine dönemin Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk, parlamento çalışmalarının artık halkın izleyebileceği biçimde yapılacağını duyurmaktadır:

... Bilgi edinme hakkı temel özgürlüklerden biridir. ...iletişim kolaylıkları ve yeni araçlar bilgi edinmeyi sürekli ve mümkün hale getirmiştir. Teknolojik gelişme insanın bu hakkını yasaklamayı faydasız belki de imkânsızlaştırmıştır. Uluslararası değerler ve yayınlar sınırları aşarak dünyayı sarıyor, yerleşiyor. Türkiye bugün bu dönüşümü yaşıyor parlamentolarda bu dönüşümün dışında kalmaz. Kendisini yenilemelidir. TBMM çalışmaları bugüne kadar yazılı tutanaklara geçirildi... Bugün Yüce Meclis çalışmalarını “görüntülü tutanakları” ile yansıtma dönemine geçiyor... Halkımız diledikçe köy kahvesinde, işyerinde ya da evinde meclis oturumlarını, dinleyici locasında bulunurcasına takip edebilecektir... parlamento çalışmaları çağdaş demokrasi-lerde halkla birlikte açıkça yapılmaktadır.²⁸

1995 yılı bütçe görüşmeleri sırasında artık naklen yayına geçilmiştir. Bütçe oturumu yöneten Meclis Başkanvekili Yasin Hatiboğlu şöyle demektedir; *“Değerli milletvekilleri, kameralar canlı yayın yapıyor efendim; bugün canlı yayının daha başlangıcıdır, galiba bunun farkında değilsiniz; 60 milyon vatandaş bizi izliyor, rica ediyorum.”*²⁹

Meclis televizyonunun yayına girmesi, tüm partiler tarafından olumlu kar-

²⁶ Ayşe Asker, a.g.e. s. 98

²⁷ 1994 yılı bütçe görüşmelerinde ilgili konuşmaların tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 3. Yasama Yılı, 39. Birleşim, Cilt:47, s. 28, 37, 38.

²⁸ Asker, a.g.e., s. 99-100.

²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 51. Birleşim, Cilt:75, s. 9.

şılanmış bu yolla parlamento ve parlamenterler hakkında çıkarılan haksız ve yanlış yorumların giderilmesine katkı sağlayacağı, kamuoyunun komisyon toplantılarından da haberdar edilmesi gerektiği vurgulanmış ve meclis yönetimi kutlanmıştır.³⁰ 1996 yılı bütçe görüşmeleri³¹ ve 1997 yılı bütçe görüşmeleri³² sırasında TBMM Televizyonu gündeme gelmemiş, dolayısıyla bu konuda herhangi bir görüşme geçmemiştir.

3. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Siyasal İletişim Araçları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu

Kamuoyu, kendisini ilgilendiren ve parlamentonun çıkardığı yasa veya diğer bağlayıcı kurallardan (kararnameler, tüzük ve yönetmelikler, genelgeler, Anayasa Mahkemesi, Danıştay gibi yüksek yargı organları ile bazı mahkeme kararları, resmi kuruluş ilanları gibi) esas itibariyle Resmi Gazete aracılığıyla haberdar olmaktadır. Resmi Gazete'de mevzuat metinleri sırasıyla Yasama, Yürütme ve İdare, Yargı ve İlanlar³³ başlıkları altında yayımlanmaktadır.³⁴

³⁰ 1995 yılı bütçe görüşmelerinde ilgili konuşmaların tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 51. Birleşim, Cilt:75, s. 9, 10, 14, 19, 23, 25, 26, 27, 31,32.

³¹ Bkz.TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 1. Yasama Yılı, 39. Birleşim, Cilt:39

³² Bkz.TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 2. Yasama Yılı, 29. Birleşim, Cilt:16

³³ 24.05.1984 tarihli ve 3011 sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanunla da "Milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olmamak ve gizlilik derecesi taşımamak kaydıyla Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerinin işbirliğine, yetki ve görev alanlarına ait hükümleri düzenleyen; kamu personeline ait genel hükümleri kapsayan veya kamuyu ilgilendiren yönetmelikler" in; Resmi Gazete'de yayımlanacağı hükme bağlanmıştır. Bunların dışında çeşitli özel mevzuatta, bazı özel materyalin Resmi Gazete'de yayımlanacağına dair hükümler de yer almaktadır. Resmi Gazete Yasama, Yürütme ve İdare, Yargı ile İlanlar bölümlerinden oluşmakta, fakat bu bölümler ilgili bölümün kapsamına giren materyalin yayımlanmadığı günler Resmi Gazete'de bulunmamaktadır. (<http://www.resmigazete.gov.tr>, Erişim Tarihi: 13. 12. 2012)

³⁴ 1322 Sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında

Resmi Gazete abonelik sistemi ve internet üzerinden takip edilebilmektedir.

Yasama çalışmaları ve TBMM'nin diğer tüm etkinlikleri, kamuoyuna Meclis Haber Sitesi, Meclis Bülteni Dergisi ve TBMM TV aracılığıyla aktarılmaktadır. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğüne, 22. Yasama Dönemi 2. Yasama yılında, TBMM Başkanı'nın faaliyetleri başta olmak üzere Meclis içerisinde gerçekleştirilen tüm faaliyetlerin kamuoyuna duyurulması amacıyla "Meclis Haber Portalı" yayına hazırlanmıştır. Bilgi İşlem Birim Amirliği tarafından alt yapısı hazırlanan ve TBMM TV'nin katkısıyla Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü tarafından uygulanan sistemle, dünyanın her yerinden Meclis faaliyetlerinin izlenmesine olanak sağlanmıştır. Yine bu dönemde "Meclis Bülteni" isimli aylık bülten, Milletvekillerinin uzmanlık alanları ile ilgili olarak yazdıkları yazılar, komisyon başkanlarının değerlendirmeleri ve uzmanların görüşleri ile içerik yönünden zenginleştirilmiştir (Yıldız, 2002-2007:303).

Haber sitesi ve dergiye sınırlı sayıda kişinin ulaşabildiği dikkate alındığında, görsel ve işitsel avantajları televizyon yayınlarını/TBMM TV'yi geniş kitlelere ulaşabilmesi bakımından daha önemli hale getirmektedir. 1994 tarih ve 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" çerçevesinde hazırlanan ve TBMM Başkanlığı ile TRT Genel Müdürlüğü arasında imzalanan 03.01.1995 tarihli protokol TBMM TV yayınlarının yasal dayanağını oluşturmaktadır. Protokolün 3984 sayılı Kanununun 17. maddesi esaslarına uygun şekilde hazırlandığı belirtilmiştir. 17. maddede; "*Ulusal kanal ve frekans bandı planlamasındaki kanal ve frekans bandlarının dörtte biri Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna tahsis edilir. Kanal sayısı üçten, frekans bandı sayısı dörtten az olamaz. Bu kanalların birinden Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetleri yansıtılır. Hangi faaliyetlerin ne ölçüde yayınlanacağına*

Kanun'un 8.madde: Valiler, vilayet merkezinde kanun, nizamname ve sairinin kafi miktarda matbu nüshalarını aşağıda yazılı dairelere en çok kırk sekiz saat zarfında (tatil günleri hariç) zimmetle tevzi ve ayrıca vilayet gazeteleriyle ilan ederler: A- Adli, mülki ve askeri bülümü Devlet dairelerine, B - İdareyi hususiyelere C- Belediyelere H- Barolara V- Ticaret ve sanayi ve ziraat odalarına Z- Resmi kütüphanelere (Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 04.06.1928, Sayı: 904)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı karar verir.”³⁵ hükmü yer almaktaydı.

Dönemin TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ile TRT Genel Müdürü Tayfun Akgüner tarafından imzalanan protokolün yayın süresi başlıklı 2. maddesinde; “TRT, üçüncü televizyon programında TBMM’nin toplantı günlerinde haftada üç gün 14.00-19.00 saatleri arasında bir yayın süresini, TBMM faaliyetlerinin kamuoyuna yansıtılması amacıyla TBMM başkanlığına tahsis edilmiştir” denilmektedir.

19. Yasama Döneminde “Usul Hakkında Görüşmeler” sırasında, TBMM Genel Kurul salonunda, görüşmeleri tespit maksadıyla TRT dışında özel bir kameranın bulundurulup, bulundurulmayacağı konusu gündeme gelmiştir. Meclis çalışmaları sırasında başka televizyon kuruluşlarının bulunmasını doğru bulmayanlar ile TRT’nin hükümet tarafından yönetildiğini iddia eden ve meclis çalışmalarının açıklığı ve şeffaflığı adına diğer televizyon kuruluşlarının görüntülenmesi gerektiğini ifade eden siyasi partiler arasında temel bir görüş farkı ortaya çıkmaktadır.³⁶

³⁵ 13.04.1994 Tarih ve 3984 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları Hakkında Kanun.

³⁶ Genel Kurulun 2.2.1993 tarihli 62. Birleşiminde konuyla ilgili olarak DYP Grubu adına Zonguldak Milletvekili Güneş Müftüoğlu söz almıştır: Müftüoğlu, şu ana kadar meclis çalışmaları esnasında hep TRT kameraları bulunur iken, bugün başka televizyon kuruluşlarının bulunmasını yadırgadıklarını, bunun oturum başkanının kendi parti tabanlarına bir şekilde mesaj vermeye yönelik bir çaba olduğunu düşündükleri için protesto ettiklerini belirtmiştir. Müftüoğlu’ndan sonra sözü RP Grubu adına Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk almıştır. Asiltürk meclis görüşmelerinin başka televizyon kuruluşları tarafından da izlenbilmesinin meclisin açık ve şeffaf olması adına önemli olduğunu vurgulamış, TRT’nin nihayetinde hükümet tarafından idare edildiğini ve başka yönden de meclis çalışmalarının halka yansıtılabilmesi açısından, özel televizyon kuruluşlarının meclise sokulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Asiltürk’ten sonra sözü DYP Grubu adına Adana Milletvekili Bekir Sami Daçe almıştır. Daçe eğer meclis kuruluna tüm kameralar girebilir ise bu oturumda genel kurul faaliyetlerini izlemeye çalışan diğer televizyon kuruluşlarının kameralarının da içeriye alınması gerektiğini belirtmiş ve başkanını usule uymaya davet etmiştir. Daçe’den sonra sözü RP Ankara Milletvekili Melih Gökçek almıştır. Gökçek hükümete yüklenmiş ve devlet televizyonunda hükümet liderleri ile muhalefet liderlerine ayrılan haber verme sürelerindeki uçurumu eleştirmiştir. Gökçek bu konuda şeffaflık ve hakkaniyet talep etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:19, Yasama Yılı 2, Cilt: 28, Birleşim: 62, s. 325-331).

22. Yasama Döneminde TBMM Genel Kurul çalışmalarını (kapalı oturumlar hariç) naklen yayınlayan TBMM TV, siyasi parti grup toplantılarını da canlı olarak yayınlamayı sürdürmüştür. Grup toplantılarında işitme engelli vatandaşlarımıza yönelik yayınlar da gerçekleştirilmiş, Genel Kurul ve grup toplantılarının yanı sıra başta komisyon çalışmaları ve basın toplantıları olmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki her türlü faaliyet "Meclis Gündemi" başlıklı haber bülteninde izleyicilere aktarılmış, güncel gelişmelere göre açık oturumlar düzenlenmiştir. "Milletvekilleri Soruyor, Bakan Yanıtıyor" programı ile iktidar ve muhalefetten eşit sayıda milletvekilinin ilgili bakanlığın çalışmaları ve yapacakları uygulamalar açısından sordukları sorulara Bakanlar tarafından yanıt verilmiştir (Yıldız, 2002-2007:303). Aynı dönemde TBMM TV'nin ekran tasarımı ve logosu yenilenmiş, dijital ortama geçiş için 2 kurgu seti ve bir kamera alınmıştır. TBMM'deki her türlü faaliyet "Meclis Gündemi" başlıklı haber bülteni ve Genel Kurul çalışmalarına verilen aralarda izleyicilere aktarımlı, Milletvekillerinin siyaset dışı hayatlarının konu edildiği kültür, sanat, spor ve benzeri alanlardaki hobilerinin öne çıkartıldığı "Meclisten Portreler" adlı yeni bir programın çekim ve yayınlarına başlanmıştır. TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın yurtdışına yaptığı geziler "Dosya" olarak, uluslararası komisyonlar ve dostluk gruplarının temas ve faaliyetleri de haber olarak ekranlara getirilmiştir (Yıldız, 2002-2007:506).

22. dönem 4. yasama yılında (1 Ekim 2005-1 Temmuz 2006) TBMM TV, internet ve intranet üzerinden canlı olarak yayınlanmaya başlanmıştır (Yıldız, 2002-2007:503).

TBMM TV (Meclis Televizyonu), 2919 sayılı TBMM Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu'nda 29 Kasım 2006'da kabul edilen ve 8 Aralık 2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklikle "Televizyon Müdürlüğü" adıyla İletişim Daire Başkanlığına bağlı bir Müdürlük haline gelmiştir.³⁷

³⁷ Aynı değişiklikle, TBMM TV'de çalışan sözleşmeli personel kadrolu hale getirilmiştir (Yıldız, 2002-2007: 616).

2008 tarih 2954 sayılı TRT Kanunu TBMM TV yayınlarının TRT kanallarından verilmesinin yeni yasal dayanağını oluşturmaktadır. 2008 yılının Haziran ayında yürürlüğe giren kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Açıköğretim Yayınları İle Eğitim ve Öğretim Amaçlı Yayınlar ve Diğer Yayınlar” başlıklı 21. maddesine göre,

“Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul çalışmalarını radyodan dengeli ve tarafsız bir biçimde özetleyen yayın yapar. Kuruma tahsis edilen TV kanallarından biri olan TRT 3’ten TBMM TV aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetleri yansıtılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerinin hangi ölçüde yansıtılacağı hususu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğüne birlikte hazırlanacak protokolle belirlenir. Bu yayınlardan ücret alınmaz.”³⁸

Bu hükümle 1995 tarihli protokolün dayanağı ortadan kalkmış, 2008 yılında yapılan değişiklikte TRT ile TBMM Başkanlığı arasında bir protokol yapılacağı belirtilmiş ancak yeni bir protokol yapılmamıştır.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 48. maddesiyle 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 6112 sayılı Kanun 03.03.2011 tarihinde 27863 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni kanunun “Frekans Planlaması ve tahsis” başlıklı 26. maddesinde, “Kamu kurum [larının]... yayını yapma talebinde bulunmaları halinde; bu talepler yapılacak protokol çerçevesinde TRT’den hizmet alınarak karşılanır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kanunlarında radyo ve televizyon yayını yapabileceklerine ilişkin hüküm bulunan kamu kurum ve kuruluşlarından TRT tarafından herhangi bir ücret alınmaz. TRT haricindeki kamu kurum ve kuruluşlarına kanal, frekans... kapasitesi tahsisi yapılmaz” hükmü yer almaktadır.³⁹ Görüleceği üzere 6112 sayılı Kanunda TBMM TV yayınları ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

³⁸ 11.11.1983 Tarih 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu.

³⁹ 15.02.2011 Tarih ve 6112 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.

TBMM Başkanlık Divanı'nın 14.05.2008 tarihinde aldığı kararla TBMM Televizyon Yönetmeliği yayımlanmıştır.⁴⁰ Yönetmeliğin 2. maddesi; TBMM TV'nin yayın hizmetleri ve TRT 3'ten yalnızca TBMM TV logosuyla yurt içi, yurt dışına yapılan yayınları, bu yayınlara ilişkin idari, mali ve teknik konuları kapsamaktadır. Yönetmeliğin 5. maddesine göre; TBMM TV görev yönünden Meclis Başkanı⁴¹ ve Yayın Danışma Kurulu'na,⁴² idari yönden ise Genel

⁴⁰ Resmi Gazete, 31.05.2008 Tarih, 26892 Sayı.

⁴¹ TBMM TV'nin yayınları ve programlarının telif hakkı TBMM Başkanlığına aittir ve TRT dışındaki yayın kuruluşlarının görüntüleri istemesi halinde, Genel Kurul çalışmalarını ve partilerin grup toplantılarını kısmen veya tamamen, banttan ya da canlı olarak Televizyon Hizmetleri Ücret Tarifesi'nde belirtilen şartları yerine getirmeleri durumunda kullanmalarına izin verilmektedir. Genel Kurul çalışmaları ve diğer yayınlar arşivlenmekte, bu arşivlerin saklanma süresine Yayın Danışma Kurulu karar vermektedir. Yayınlar, TBMM'nin saygınlığı ile bağdaşmayacak şekilde kullanılamaz, çoğaltılamaz ve halka açık yerlerde ücret karşılığı gösterilemez. Yayınlar, TBMM Başkanı dışında hiçbir kişi veya kurum tarafından önceden denetlenemez ve ilgili mevzuat uyarınca da televizyonun faaliyetleriyle ilgili naklen yayınlarda aktarılan sözlerden dolayı Başkanlık ve TBMM TV sorumlu tutulamaz. Canlı yayın ve arşiv görüntüleri, milletvekillerine de tarifeye belirlenen ücret karşılığı çoğaltılabilmektedir. TBMM TV'nin görüntülerin satışı ile stüdyo ve teknik olanakların kiralanmasından elde edilen gelirler, TBMM Muhasebe Müdürlüğü'nün hesabında toplanmakta ve genel bütçeye gelir olarak kaydedilmektedir. Ayrıca TBMM TV Müdürü ve yardımcılarında, TBMM Personeli Görevde Yükselme Yönetmeliği'nde aranan şartları taşımaya ve müdürün en az 10 yıl, yardımcılarının en az 5 yıl habercilik ve yayıncılık alanında çalışmış olma şartı aranmaktadır. Bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu Yönetmeliği, Başkanlık Divanı Karar Tarihi: 14.05.2008, Karar No: 27, Resmi Gazete, 31.05.2008 Tarih, 26892 Sayı.

⁴² Yayın Danışma Kurulunun yapısı ve görevleri 14. ve 15. maddeyle düzenlenmiştir. TBMM Başkanı'nın başkanlığında, başkanın seçeceği bir başkanvekili, Başkanlık Divanının seçeceği üç katip üye ve iki idare amirinden oluşmaktadır. Kurul ayda bir kez olağan, gerekli görüldüğü hallerde ise olağanüstü toplanmaktadır. Kurul televizyonun ihtiyaç duyacağı konularda hazırlanan yönetmelik, yönerge gibi düzenleyici taslakları, yıllık genel yayın plan taslağını görüşmek, TBMM TV yayınları değerlendirmek, yayın ve hizmetlerin geliştirilmesini sağlayıcı tedbirleri belirlemek, müdürlüğün sorun ve önerilerini görüşmektir. Genel Kurul çalışmalarını naklen; siyasi parti grup toplantılarını ise naklen veya banttan yayınlamak, TRT ile yapılacak protokolü hazırlamak, TBMM Başkanı'nın onayına sunmak, Yayın Danışma Kurulu'nun görevleri arasında yer almaktadır. Genel Kurul çalışmaları, TBMM TV dışında hiçbir kişi, kurum ve kuruluş tarafından izin alınmadıkça canlı veya banttan yayınlanamamaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu Yönetmeliği, Başkanlık Divanı Karar Tarihi: 14.05.2008, Karar No: 27, Resmi Gazete, 31.05.2008 Tarih, 26892 Sayı.

Sekreterliğe bağlıdır. 01.12.2011 tarihinde kabul edilen 6253 sayılı yeni TBMM Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu'nun 15. maddesine göre genel kurul görüşmelerini yayınlamak, Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığının görevleri arasında sayılmıştır.⁴³

4. Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve “Türkiye Büyük Millet Meclisi Televizyonu”

1982 Anayasasının 133. maddesinde; “*Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir. Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.*” hükmü yer almaktadır.

Kamu hizmeti yayın kurumlarının, toplumun üyelerini tüketiciler olarak değil, birer yurttaş olarak kabul ettikleri (Barnette-Docherty, 1991:26), finansmanın (farklılık göstermekle birlikte) geniş halk kitlelerinden sağlandığı (Nissen, 2007:41)⁴⁴ ve kamu hizmeti yayıncılığının esasının özerklik ve tarafsızlık olduğu sıkça vurgulanmaktadır.

⁴³ 01.12.2011 Tarih 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu.

⁴⁴ Kamu hizmeti yayıncılığını, diğer “Özel Sektör Yayıncılığı” (ticari yayıncılık veya tecimsel yayıncılık) tiplerinden ayıran en önemli özelliklerden birisi, finansman kaynağının halk olmasıdır. Bir kamu hizmeti veren TRT'nin gelirleri ile ilgili düzenleme 04.12.1984 tarih ve 3093 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Gelirleri Kanunu ile yapılmıştır. TRT'nin gelirleri kanununun 2. maddesinde düzenlenmiştir: Radyo, televizyon, video ve birleşik cihazlardan tahsil edilecek ücretler, Elektrik enerjisi hasılatından bu Kanuna göre ayrılacak paylar, Genel bütçeden yapılacak katkılar, Radyo ve televizyon vasıtasıyla yapılan her çeşit ilan ve reklam ile faaliyet gelirleri, Film, bant, plak, nota, dergi, kitap ve benzerlerinin yapım, yayın ve satışından elde edilecek gelirler, Radyo ve televizyonla ilgili her türlü ticari işlemler ve ortaklıklardan elde edilecek gelirler, Düzenlenecek konser, temsil ve benzeri programlara giriş ücreti ve bu yerlerde yapılacak ilan ve reklamlardan elde edilecek gelirler, Yapılacak her türlü bağış, yardım ve diğer gelirler. (TRT dışındaki özel yayın kuruluşlarının faaliyetlerinin de devlet tarafından kanunla düzenlenmesine ve bu kuruluşların da bir kamu hizmeti gerçekleştirmelerine karşın, bunların kamu tüzel kişiliği bulunmamaktadır. Oysa TRT, ka-

Kamu hizmeti yayıncılığı anlamında TBMM TV yayınlarının belirli gün ve saatle sınırlandırılmasının, halkın parlamentoyu doğrudan izleme ve yasa yapım sürecine ilişkin olarak doğrudan bilgi alma haklarını kullanmasına engel olduğu, bir devlet televizyonu olarak TRT'nin asli görevinin toplumu eğitmek, doğru, güvenilir ve tarafsız bir şekilde haber vermek ve kültürel gelişime katkı sağlayacak yayınların artırılmasını sağlamak gibi toplumsal sorumluluğu bulunmaktadır.

TRT 3 üzerinden yayın yapan TBMM TV (Meclis TV)⁴⁵ yayınlarının dayanağını TBMM Başkanlığı ile TRT Genel Müdürlüğü arasında imzalanan

mu hizmeti yayıncılığını Anayasadan ve 2954 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kanunu'ndan aldığı yetkiye göre, kamusal erk kullanarak ve kamu kaynaklarından finanse edilerek yürütmektedir. Anayasamızdaki sisteme göre TRT özerktir; ancak özerk olan yüksek öğrenim kuruluşlarından farklı olarak, TRT'nin faaliyetinin iktisadi bir niteliği de vardır. Bu yüzden, TRT'nin hizmeti ne şekilde yürüteceği, sermayesi, gelir kaynakları ve kamuya ait olan frekansları kullanması, kanunla düzenlenmiştir.

⁴⁵ TBMM TV ile ilgili soru önergeleri için bakınız. 24. Yasama Dönemi: CHP İstanbul Mv. Umut Oran Esas No:7/3744, CHP İstanbul Mv. Osman Oktay Ekşi Esas No:7/1572; 23. Yasama Dönemi MHP Adana Mv. Yılmaz Tankut Esas No:7/18073, CHP Artvin Mv. Metin Arifağaoğlu Esas No:7/15779; 21. Yasama Dönemi MHP İstanbul Mv. Mustafa Murat Sökmenoğlu Esas No:7/3282

TBMM TV ile ilgili 21. Yasama Döneminde 2/463 Esas Numarası ile bir kanun teklifi verilmiştir. Teklifin Özeti: 3984 sayılı RTÜK Kanununun 17. maddesi ile kurulan TBMM TV, "TBMM TV Müdürlüğü" olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu kapsamına alınmaktadır. Ayrıca TBMM TV de haber ve yayın hizmetlerinde çalışanlara da 5434 sayılı yasanın 32. maddesinin "i" bendine göre fiili hizmet zammı süresinden faydalanma hakkı getirilmektedir. TBMM TV Müdürlüğünde görevli personel için kadrolar ihdas edilmekte ve bu kadrolarda çalışanların özlük haklarının 657 sayılı Kanunun 36. maddesinin "F" fıkrası ve 2919 sayılı Kanunun 6. maddesi hükümlerine göre düzenleneceği hükme bağlanmaktadır. TBMM TV çalışanlarının fiili hizmet zammından faydalanması ve özlük haklarında iyileştirmeleri içeren teklif hükümsüz kalmıştır.

24. Yasama Döneminde ise 2/125 Esas Numarası ile kanun teklifi verilmiştir. CHP İstanbul Mv. Ali Özgündüz ve arkadaşları tarafından imzalanan teklif ile; TRT 3'ten TBMM TV aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerinin tamamının naklen yansıtılması ve yapılacak yayınlara ilişkin ayrıntıların Türkiye Büyük Millet Meclisi ile TRT Genel Müdürlüğüne birlikte hazırlanacak yönetmelikle belirlenmesi öngörülmektedir. Teklif halen Anayasa Komisyonundadır.

03.01.1995 tarihli protokol oluşturmaktadır. 1995 yılından itibaren TBMM Genel Kurul çalışmaları, 2003 yılından itibaren de partilerin grup toplantılarını canlı olarak yayınlama kararı alınmıştır. TBMM İçtüzüğü'nde Genel Kurulun salı, çarşamba ve perşembe günleri 15.00-19.00 saatleri arasında çalışması öngörülmekle birlikte, Danışma Kurulu kararı ya da getirilen grup önerileri ile çalışma gün ve saatlerinde kimi zaman değişiklik yapılmaktadır.

Ancak TRT Kurumu Genel Müdürlüğü, Genel Sekreterliği tarafından (24.06.2011 tarih ve 785 sayı ile) TBMM Başkanlığına gönderilen yazıda protokol kapsamı dışına çıktığı ifade edilmiştir: “Kurumumuz ile Başkanlığınız arasında imzalanan 3.1.1995 tarihli Protokolün “Yayın Süresi” başlıklı 2. maddesine göre haftanın üç günü TBMM faaliyetlerinin kamuoyuna yansıtılması amacıyla TRT 3 kanalı 14.00-19.00 saatleri arasında Başkanlığınıza tahsis edilmekte iken, zaman içerisinde Başkanlığınızdaki gelen şifahi taleplerle, Protokolde belirlenen yayın sürelerinin aşıldığı ve Protokol kapsamı dışına çıktığı malumlarınızdır. Ancak yayın sürelerindeki bu değişkenlik, aynı zamanda “TRT Spor” kanalı olarak yayın yapmakta olan TRT 3 kanalında, spor programlarında özellikle canlı yayınlarda aksamalara neden olmaktadır. Bu nedenle, bahse konu Protokolün 2. Maddesinde yer alan yayın sürelerine uyulacağı hususunu bilgilerinize arz ederim”.⁴⁶ Meclis Başkanı Mehmet Ali Şahin'in imzasıyla TBMM Başkanlığı, TRT Genel Müdürlüğü'ne hitaben “1995 tarihli protokole TBMM Başkanlığınca titizle uyulacağı” belirtilmiştir. TBMM Genel Sekreteri Sadettin Kalkan imzasıyla Televizyon Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda 1995 tarihli protokolün tüm hükümlerine 24. Yasama Dönemi çalışmaları süresince uyulmasının gereği” ifade edilmiştir.⁴⁷

TRT Genel Müdürlüğü'nden gönderilmiş olan yazıya TBMM Genel Sekreterliği İletişim Daire Başkanlığı, Televizyon Müdürlüğünün yanıtı şu şekildedir:

⁴⁶ TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'nün “TRT 3 yayın süreleri” konulu TBMM Başkanlığına hitaben yazısı, Tarih 24.06.2011 ve Sayı 785.

⁴⁷ TBMM Başkanlığının TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'ne hitaben yazısı, Tarih 24.06.2011 ve Sayı 2038. TBMM Genel Sekreterliği TBMM TV yayınları konulu yazısı, Tarih 05.07.2011 ve Sayı 585.

“TBMM TV kurulduğu 1994 yılından itibaren yayınlarını, 03.01.1995 tarihli TBMM Başkanlığı ile TRT Genel Müdürlüğü arasında imzalanan Protokol Hükümleri uyarınca, 2003 yılına kadar sürdürmüştür. 2003 yılından itibaren, iki kurum arasında sözlü mutabakat sonucu, protokol hükümleri aşılarak, Siyasi Parti Gruplarının talebi doğrultusunda, Parti Grup Toplantıları ve Genel Kurul’un uzayan çalışmaları ve hatta protokole belirtilen günler dışında da yapılan Genel Kurul çalışmaları yayınlanmıştır. Konuyla ilgili TRT Genel Müdürlüğü’nün protokolü hatırlatan yazısına istinaden, TBMM Başkanlığı tarafından protokole uyulacağına dair cevabi yazı yazılmış olup, ilgili yasa gereği ve protokolün 2. Maddesi doğrultusunda; haftada üç gün 14.00-19.00 saatleri arasında Genel Kurul çalışmalarının TRT 3’den aktarımı yönündeki hükümlere uyulacağı belirtilmiştir. TBMM TV Siyasi Parti Grup Toplantılarını ve saat 19.00’u aşan Genel Kurul çalışmalarını yayınlamayacaktır. Ayrıca haftada üç günü aşan Genel Kurul çalışmaları TBMM TV tarafından arşiv amaçlı kayıt edilecek, fakat yayınlanamayacaktır. 24. Yasama Dönemi çalışmalarının başlayacağı 01 Ekim 2011 tarihinden itibaren bu yayın düzeninin uygulanması hususunda takdir ve tensiplerinize arz ederim.”⁴⁸

TBMM TV canlı yayınlarının sınırlandırılmasının nedenleri arasında, Genel Kurul çalışmaları sırasında milletvekillerinin gündem dışına çıkararak seçim bölgeleriyle ilgili konuları dile getirdiği ve bu yolla seçmenlerine seslenmeyi tercih ettiği, bunun da çalışma sürelerinin uzamasına neden olduğu gösterilmektedir.

Bu çerçevede TBMM Başkanlığı ve TRT Genel Müdürlüğü arasında yapılan Protokol’ün 2. maddesi doğrultusunda haftada üç gün 14.00-19.00 saatleri arasında Genel Kurul Çalışmalarının TRT’de aktarımı ve yayımı yönünde bugüne kadar uygulanmayan protokolün 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe konulmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle ilgili olarak bir yurttaş tarafından yürütmenin durdurulması talebi ile 13. Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi’ne 05.10.2011 tarihinde bir dava açılmıştır.⁴⁹

⁴⁸ TBMM Genel Sekreterliği İletişim Daire Başkanlığı’nın “TBMM TV yayınları” konulu TBMM Başkanlık Makamına yazısı, Tarih 11.07.2011 ve Sayı 75219.

⁴⁹ 13. Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi, Esas No:2011/1925, Karar No: 2011/1435.

Dava dilekçesinde;

“TRT 3 devlet televizyonu olup tüm gelirleri vatandaş olarak ödemiş olduğumuz vergilerden karşılanmaktadır....Vatandaş olarak ve kamu bütçesinden ödenen vergilerle yayın yapan TRT 3’ün Türkiye Radyo Televizyon Kanunu’nun 20. ve 21. Maddesi uyarınca hükümet ve siyasi parti açıklamalarının ve faaliyetlerinin yayınlanması Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerinin TBMM TV aracılığıyla TRT 3’te yayınının sağlanması nimet külfet karşılığıdır ilkesi uyarınca Anayasa’nın bilgilenme, öğrenme ve haber alma hürriyetlerine sağlama ödevini Anayasa’nın 5. ve 28. Maddeleri uyarınca devlet üstlenmektedir. Bilgilenme ve öğrenme hakkım ihlal edilmektedir.”

denilmektedir.

İdare mahkemesinin davacı aleyhine verdiği karar temyiz edilmiş olup, dosya Danıştay’da temyizdedir.

01.10.2011 tarihinden itibaren TBMM TV,⁵⁰ Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri genel kurul çalışmalarının yalnız 14.00-19.00 saatleri arasında canlı yayın yapmakta, saat 19.00’den sonraki çalışmalar internet üzerinden takip edilebilmektedir.⁵¹

⁵⁰ 24. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılı Faaliyet Raporu’nun TBMM TV Hizmetleri başlıklı bölümünde, TBMM’nin yasama ve denetim çalışmaları ile bunlara ilişkin faaliyetleri izlenerek toplam 1.056 saat yayın yapıldığı, bu kapsamda, Genel Kurul çalışmalarının 877 saat; siyasi parti grup toplantılarının 109 saat canlı olarak yayımlandığı belirtilmiştir. Ayrıca 2.850 faaliyet izlenerek 70 saat haber yayını yapıldığı ve internet üzerinden yayın yapan TBMM TV sunucularının hız ve görüntü kalitesinin artırılması amacıyla sistem üzerinde iyileştirmeler yapıldığı bilgi eklenmiştir (Bkz. 24. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılı Faaliyet Raporu, Haziran 2011-Temmuz 2012, TBMM Basımevi, Ankara, s. 109,115).

⁵¹ TBMM Genel Kurul çalışmalarının yurttaşlar tarafından takip edilebilmesi için 17.01.2012 tarihinden itibaren twitter ve facebookta “tbmmgenelkurulu” adıyla hesap açıldığı basına yansımıştır. TBMM Genel Sekreteri İrfan Neziroğlu, “Meclis TV’nin yayınları saat 19.00’den sonra sona eriyor. Televizyon saati kesildikten sonra bir nevi twitter ve facebook’tan canlı yayın devam edecek. Bizim hedefimiz mümkün olduğunca Meclis çalışmalarını şeffaflaştırmak ve halka açmaktır.” demiştir. (<http://www.aa.com.tr/tr/s/6279-genel-kurul-sanal-aleme-tasiniyor>, Erişim tarihi: 16.01.2013)

Muhalefet partilerince, tamamını vermek yerine belirli saatlerle kısıtlanmış bir yayın anlayışıyla Genel Kurul çalışmalarının başlangıç saatlerinde yapılan canlı yayınların, siyasal iktidar tarafından önem taşıdığı ve kamuoyuna yansıtılmasında sorunlu yanlar olduğuna inandığı kanunların görüşülmesinin, yayının kapandığı saatlere aktarılması biçiminde siyasal manevraların yapılmasına neden olan bir eğilim oluşturduğu da iddia edilmektedir.⁵²

⁵² TBMM TV ile ilgili soru önermeleri için bakınız. 24. Yasama Dönemi: CHP İstanbul Mv. Umut Oran Esas No: 7/3744, CHP İstanbul Mv. Osman Oktay Ekşi Esas No: 7/1572; 23. Yasama Dönemi MHP Adana Mv. Yılmaz Tankut Esas No: 7/18073, CHP Artvin Mv. Metin Arifağaoğlu Esas No: 7/15779; 21. Yasama Dönemi MHP İstanbul Mv. Mustafa Murat Sökmenoğlu Esas No: 7/3282

TBMM TV ile ilgili kanun teklifleri için bakınız. 21 Yasama Dönemi, Esas Numarası 2/463. İstanbul Mv. Murat Sökmenoğlu ve arkadaşları tarafından imzalanan teklifin özeti: 3984 sayılı RTÜK Kanununun 17. maddesi ile kurulan TBMM TV, “TBMM TV Müdürlüğü” olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu kapsamına alınmaktadır. Ayrıca TBMM TV de haber ve yayın hizmetlerinde çalışanlara da 5434 sayılı yasanın 32. maddesinin “i” bendine göre fiili hizmet zammı süresinden faydalanma hakkı getirilmektedir. TBMM TV Müdürlüğünde görevli personel için kadrolar ihdas edilmekte ve bu kadrolarda çalışanların özlük haklarının 657 sayılı Kanunun 36. maddesinin “F” fıkrası ve 2919 sayılı Kanunun 6. maddesi hükümlerine göre düzenleneceği hükme bağlanmaktadır. TBMM TV çalışanlarının fiili hizmet zammından faydalanması ve özlük haklarında iyileştirmeleri içeren teklif hükümsüz kalmıştır.

24. Yasama Dönemi, Esas Numarası 2/125. İstanbul Mv. Ali Özgündüz ve arkadaşları tarafından imzalanan teklif ile; TRT 3’ten TBMM TV aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerinin tamamının naklen yansıtılması ve yapılacak yayınlara ilişkin ayrıntıların Türkiye Büyük Millet Meclisi ile TRT Genel Müdürlüğüne birlikte hazırlanacak yönetmelikle belirlenmesi öngörülmektedir. Teklif halen Anayasa Komisyonundadır.

24. Yasama Dönemi, Esas Numarası: 2/499. Manisa Mv. Hasan Ören’in Kanun Teklifi ile; TRT 3 üzerinden yayın yapan Meclis TV yayınlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarını devam ettiği sürece canlı olarak yayınlanması öngörülmektedir. Teklif halen Anayasa Komisyonundadır.

24. Yasama Dönemi, Esas Numarası 2/1028. Kars Mv. Mülkiye Birtane’nin Kanun Teklifi ile; 2954 sayılı Kanun’da değişiklik yapılmak suretiyle, Genel Kurul çalışmalarının kesintisiz olarak yayınlanması öngörülmekte, kamuoyunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul çalışmalarından haberdar olması amaçlanmaktadır. Teklif halen Anayasa Komisyonundadır.

⁵³ İngiliz kamu hizmeti yayın kuruluşu olan BBC’nin kuruluş tarihi 1 Ocak 1927’dir. BBC,

Bugün pek çok parlamento, yasama çalışmalarına ilişkin yayın yapan televizyon kanallarına sahiptir. BBC,⁵³ BBC Haber, BBC Choice, BBC Parlamento gibi kanalları açarken, Almanya'da ZDF ve ARD de benzer şekilde, parlamento, çocuk, tarih türlerinde yeni kanallar kurmuştur. BBC Choice'nin akış planı yüzde 50 yeni programlardan, yüzde 20 BBC1 ve BBC2'nin daha önce yayınlanan programlarından seçmelerden oluşmuştur (N. Ersin, 2007:69).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı 30 ülke parlamentosunun kanal ve yayınlarına ilişkin yaptığı araştırma sonucunda genel kurul çalışmalarını 28 ülkenin canlı, 10 ülkenin 24 saat, 25 ülkenin ise tamamını yayınladığı saptanmıştır.⁵⁴

daha öncede ifade edildiği gibi aslında radyo cihazları üretimine yönelik oluşturulmuş olan bir oluşumun kurduğu İngiliz Yayın Şirketi'nin devamıdır. 1927'de Kraliyet Fermanı ile kurulan BBC, özel bir kurum yerine bir kamu kurumu olarak örgütlenmiştir. BBC'nin bu yenden örgütlenmesinde gerek parlamento gerekse hükümet kanadından gelecek baskılara karşı da kurumun özerkliği sağlanmaya çalışılmıştır. BBC ile daha ayrıntılı bilgi için bkz. Sarmaşık, 1994:91-93; E.Erdoğan, 2008:71-73; Simpson, 2004:236.

⁵⁴ 30 ülke arasında Avusturya ve Bulgaristan'ın parlamento çalışmalarını canlı olarak vermediği, 28 ülkenin canlı yayınladığı tespit edilmiştir. Canlı yayınlayan ülkeler: ABD, Almanya, Belçika, İngiltere, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, İzlanda, Kanada, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Yunanistan. 24 saat yayın yapan ülkelerin ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya, Kanada, Polonya, Yunanistan olduğu saptanmıştır. 24 saat yayın yapan ülkelerin ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya, Kanada, Polonya, Yunanistan olduğu saptanmıştır. Genel Kurul çalışmalarının 25 ülkenin tamamını (Almanya, Belçika, İngiltere, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, İzlanda, Kanada, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, Yunanistan), Avusturya, Belçika, Bulgaristan ve Romanya'nın ise yalnızca bir kısmını yayınladığı belirtilmiştir. Komisyon çalışmaları gibi diğer yasama çalışmalarının banttan verildiği vurgulanmıştır. Çalışmada İngiltere'de BBC tarafından sahip olunan meclis televizyonunun (The Parliament Channel) olduğu belirtilerek, "Bu kanal kamu kanalıdır. Yayınlarını canlı ve banttan olmak üzere 24 saat kablo, uydu, web, sayısal karasal ortamdan izleyicilere ulaştırdığı ifade edilmiştir. Fransa parlamentosu çalışmalarını yayınlayan ağların (network) sahibi olduğu ifade edilerek, Senato, Public Senat şirketinin sahibidir. (<http://www.senat.fr/lng/tr/questure.html>, Erişim tarihi: 15.09.2012). Milli Meclis'in

Sonuç

Demokratik rejimlerin en önemli özelliği, halkın siyasal yaşama katılımının mümkün olan en üst düzeyde gerçekleşmesidir. Siyasal toplumsallaşma ve iletişimde kitle iletişim araçlarından televizyonun, özellikle hem görsel hem de işitsel bir araç olması nedeniyle önemi yadsınamaz. Siyasal anlamda televizyon yayınları, toplumsal/siyasal taleplerin, beklentilerinin yansıtılması, siyasal sistemin işleyiş bilgilerinin yurttaşlara açılması ve kamusal/siyasal konulara ilişkin kamuoyu oluşturulması sürecinde son derece etkin bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda TBMM TV, yurttaşların siyasal yaşama katılımını artıran en önemli siyasal iletişim araçlarından birisi olma işlevini yerine getirmektedir. Genel kurul görüşmelerinin, komisyon çalışmalarının, siyasi parti grup toplantılarının, milletvekillerinin/siyasi partilerin basın açıklamalarının ve meclisin diğer tüm faaliyetlerinin TBMM TV'den yayınlanması, kamuoyunu ülke gündemdeki siyasal konulardan haberdar etmesi ve bir bütün olarak siyaset kurumunu takip etme olanağını sağlaması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Parlamentoların faaliyetlerine ilişkin bilgi ve haberlerin kamuoyuna açıklık derecesi, yurttaşların kamu politikalarının oluşturulma sürecine katılımını (siyasal katılma) ve bu yolla kendisini yönetenleri denetleme olanaklarını belirlemektedir.

TBMM TV yayınlarının sınırlandırılması -kamu hizmeti yayıncılığı yaklaşımından hareketle- kamuoyunun parlamentoyu doğrudan izleme, gönderdiği temsilcilerini denetleme ve yasa yapım sürecine ilişkin doğrudan bilgi alma

şirketi ise LCP-AN'dır. Bu iki kanal canlı ve banttan olmak üzere 24 saat kablo, uydu ve web marifeti ile yayın yapmakta olduğu, Amerika Birleşik Devletleri kablo şirketleri ortaklığı olarak C-SPAN (Cable-Satellite Public Affairs Network) yayın ağı kurulduğu belirtilerek, "Kablo şirketleri yerel uydu yansıtıcıları, doğrudan uydu ve kablo marifeti ile yayınları canlı ve banttan olmak üzere 24 saat izleyicilere ulaştırmaktadır. Parlamento yayın kayıt malzemeler (kamera gibi) Federal fonlardan yönetilip finanse edildiği yer almıştır. (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=18427914>, Erişim tarihi: 15.09.2012).

olanağını ortadan kaldırmıştır. Bu sınırlandırmanın kaldırılması, genel kurul çalışma sürelerinin bitimine kadar canlı olarak; komisyon çalışmalarının ve siyasi parti grup toplantılarının ise canlı ya da banttan yayımlanması için gereken yasal düzenlemelerin yapılması ve/veya TRT ile TBMM TV arasında yeni bir protokol düzenlenmesi önerilerimiz arasında yer almaktadır. Ancak tam da içinde bulunduğumuz şu günlerde Anayasa Uzlaşma 2 No'lu Alt Komisyonunun,⁵⁵ yeni anayasanın Yasama Bölümü'ndeki, "Görüşmelerin Açıklığı ve Yayınlanması" başlıklı maddesiyle, kapalı oturum ve TBMM TV yayınlarıyla ilgili düzenlemeler yapması ve ilgili maddeye, "*Meclis'teki açık görüşmelerin canlı ve her türlü araçla yayımı esastır. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun bir kanalı bu iş için tahsis edilir*" şeklinde bir fıkra eklenmesinin çok önemli bir gelişme olduğu kabul edilmelidir. Meclisteki açık oturumların yayınlanması, bu maddeyle anayasal olarak güvence altına alınmış olacaktır.

Tüm siyasi partilere eşit uzaklıkta durarak, parlamento çalışmalarının objektif/tarafsız bir yaklaşımla kamuoyuna ulaştırılması, bir siyasal iletişim ara-

⁵⁵ 12 Eylül 2010'da yapılan referandumda 26 maddelik bir Anayasa değişikliği içeren paket, TBMM tarafından kabul edildikten sonra Cumhurbaşkanı tarafından referanduma sunulmuş, referandum sonucunda, yüzde 57.88 evet oyuyla anayasa değişiklikleri kabul edilmişti (<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2010Referandum/KesinSonuc/SonucGrafik.pdf>, Erişim tarihi: 30.12.2012). Referandum sürecini takiben, 12 Haziran 2011'de gerçekleşen genel seçimlerde, öne çıkan tartışma konusu yeni anayasa yazma çalışmaları olmuştu. Yeni Anayasa'nın nasıl yazılacağı siyasi partilerde ve medyada, hem seçim sürecinde hem de seçimin ardından uzunca bir süre tartışılmış, TBMM'de temsil edilen dört partiden, 10 Ekim 2011 tarihine kadar üçer milletvekilinin adının belirlenmesine karar verilmişti. TBMM'de temsil edilen dört siyasi partinin, üçer üye ile eşit biçimde temsil edileceği bir komisyonun kurulması konusunda uzlaşılması üzerine, yeni anayasayı hazırlamak üzere "Anayasa Uzlaşma Komisyonu" kurulmuştur. TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in oturum başkanlığını yapacağı ve AKP'den Ahmet İyimaya, Mustafa Şentop ile Mehmet Ali Şahin, CHP'den Süheyl Batum, Rıza Türmen ile Atilla Kart, MHP'den Tunca Toskay, Oktay Öztürk ile Faruk Bal, BDP'den ise Ayla Akat, Altan Tan ile Sırrı Süreyya Önder'in katılımıyla oluşturulan Uzlaşma Komisyonu ilk toplantısını 19 Ekim 2011'de yapmıştır (<https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/uyeler.aspx>, Erişim tarihi:30.12.2012). Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na yeni anayasayı yazmak üzere tanınan sürenin 31 Aralık 2012'de sona ermesi üzerine komisyon üyeleri 2 Ocak 2013 tarihinde değerlendirme yapmak üzere bir araya gelmişler ve çalışmaların sonuçları basına yansımıştır.

cı olarak TBMM TV'nin varlık nedeni olmalıdır. Katılımcı, çoksesli ve çoğulcu bir demokratik siyasal kültürün yerleşmesine katkıda bulunacak olan da bu anlayıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar/Makaleler

- Akgüner, Tayfun. (1996) “Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve TRT”, *Yeni Türkiye, Sayı 12*: s.1005-1013.
- Asker, Ayşe. (1999) *Türkiye'nin Teledemokrasisi*, BAS-HAŞ, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul.
- Aziz, Aysel. (1993) “TRT Siyasal Yapı İlişkisi Dünyü Bugünü, Yarını”, İLEF. Yıllık 92, A.Ü. İletişim Fak. Yay. No: 1, Ankara.
- BallRokeach, S. M. DeFleur.(1976)“A Dependency Model Of Mass Media Effects”, *Communication Research* 3.
- Barnett, S ve Docherty D. (1991) “Purity or Pragmatism: A Cross-Cultural Prespective on Public –Service Brodcasting”, *Broadcasting Finance in Transition*, (Der: Blumer, J,G ve T.J.Noster). Oxford University Press, Newyork.
- BBC (1993) *Responding to the Gren Paper*, W1A 1AA, BBC, Published by the Brtish Broadcasting Corporation, Broadcasting House, London.
- Bektaş, Arsev. (1996) *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- (2002). *Siyasal Propaganda*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Daver, Bülent. (1993)*Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Denton, R.-Woodward, G. C.(1998)*Political Communication in America*, Praeger, New York.
- Demir, Vedat. (1994) “Türkiye’de Özel Radyo ve Televizyonların Çıkışı ve Bu Konuda Devlet Tekelinin Kalkması”, *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, M.Ü. İletişim Fakültesi Yayını, Sayı: 7.
- Domenach, J. Marie. (1995) *Politika ve Propaganda*, Varlık Yayınları, Çev. Tahsin Yücel, İstanbul.
- Duguit, Léon. (1924) *Traité de droit constitutionnel*, T. IV, s.302.
- Erdoğan, Erman (2008) “Yaygın Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Kamusal İşlevleri”, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Ersin Nimet. (2007) *Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve TRT’de Program Üretim Süreci*, Ankara Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Hall, Stuart. (1993) “Encoding, decoding”. *The Cultural Studies Reader*, (Ed. Simon During 1993), Routledge, London (Hall, Stuart’dan aktaran Yasemin İnceoğlu, “Medya-İktidar İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi”, 10. M. Ali Aybar’ı Anma Sempozyumu, 08 Ekim 2006, İstanbul.
- Jonston, Anne. (1990) “Trends in Political Communication: A Selective Review of Research of in the 1980’s”, *New Directions in Political Communication: A Resource Book* içinde, Dawid L. Swanson ve Dan Nimmo (der.), New Burry Park Sage Meleod, J.
- Kejanlıoğlu, Beybin. (2003) *Türkiye’de Radyo Haberciliğinin Gelişimi, Radyo ve Radyoculuk*, Sevda Alankuş (der), *Habercinin El Kitabı*, BİA İPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Koloğlu, Orhan. (2006) *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul.
- McLeod, Jack M., Pan, Zhongdan ve Rucinski, Dianne. (1995) “Levels of Analysis in Public Opinion Research”, *Public Opinion and the Communication of Consent*, T.L. GLASSER and C.T. SALMON (der.), The Guildford Press, New York.
- Mcnaair, Brian. (2003) *An Introduction to Political Communication*, Routledge, London.
- Nissen, S.C. (2007) *Bilgi Toplumunda Kamu Medya Hizmeti*, Çev: İrfan Dündar Erentürk, RTÜK Yayınları, Ankara.
- Özbudun, Ergun. (2004) *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, 8. Baskı Ankara.
- (1979)“Parlamento Kararları ve Yasama Meclislerinin İçtüzükleri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 36, Sayı 1-4, 1979, s.3-26.
- Sarmaşık, Jale. (1994) İngiltere’deki Radyo-Televizyon Düzeni, *Marmara İletişim Dergisi*, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Sartori, Giovanni. (2004)*Görmenin İktidarı*, Çev. Gül Batuş, Bahar Ulukan, Karakutu Yayınları, İstanbul.

- Simpson, Seamus. (2004)“Universal Service Issues in Converging Communications Environments: The Case of The UK”, *Telecommunications Policy*, Elsevier Ltd.,pp.233-248.
- Teziç, Erdoğan. (1989) “Parlâmento Kararı ve Kanun”, *Anayasa Yargısı*, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Cilt 5, Ankara, s.121-130.
- (1972)*Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Topuz, Hıfzı. (2003) *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yıldız, Ahmet. (2007) *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-XXII. Dönem (2002-2007)*, I. Cilt, Yasama Faaliyetleri, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları No.: 152, Ankara.

Kanunlar

- 01.12.2011 Tarih ve 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu.
- 11.11.1983 Tarih ve 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu.
- 15.02.2011 Tarih ve 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.
- 13.04.1994 Tarih ve 3984 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları Hakkında Kanun.
13. Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi, Esas No:2011/1925, Karar No: 2011/1435.
24. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılı Faaliyet Raporu, Haziran 2011-Temmuz 2012, TBMM Basımevi, Ankara.
- İcraatın İçinden Programı (27 Ağustos 1987), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Ankara, 1987, s.158.
- İletişim Şurası (20-21 Şubat 2003), “Kamu Yayıncılığı ve TRT Komisyonu”, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- T.C. Başbakanlık DPT Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Bilgi ve İleti-

şim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu Yayıncılık Alt Komisyonu Raporu, 2007.

TRT Genel Müdürlüğü'nün "TRT 3 yayın süreleri" konulu TBMM Başkanlığına hitaben yazısı, Tarih 24.06.2011 ve Sayı 785.

TBMM Başkanlığının TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'ne hitaben yazısı, Tarih 24.06.2011 ve Sayı 2038.

TBMM Genel Sekreterliği TBMM TV yayınları konulu yazısı, Tarih 05.07.2011 ve Sayı 585.

TBMM Genel Sekreterliği İletişim Daire Başkanlığı'nın "TBMM TV yayınları" konulu TBMM Başkanlık Makamına yazısı, Tarih 11.07.2011 ve Sayı 75219.

Gazete ve Dergiler

Cumhuriyet Gazetesi "Türkiye Fiilen Savaşa Girdi", 19 Ocak 1991.

Milliyet Gazetesi, "Magic Box'a Dava Kuyruğu", 22.01.1991.

Resmi Gazete, 31.05.2008 Tarih, 26892 Sayı.

TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 3. Yasama Yılı, 45. Birleşim, Cilt: 35.

TBMM Tutanak Dergisi, 18. Dönem, 4. Yasama Yılı, 45. Birleşim, Cilt: 35.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 1. Yasama Yılı, 25. Birleşim, Cilt: 2.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 1. Yasama Yılı, 47. Birleşim, Cilt: 35.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 1. Yasama Yılı, 47. Birleşim, Cilt: 35.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 2. Yasama Yılı, 8. Birleşim, Cilt: 18.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 2. Yasama Yılı, 62. Birleşim, Cilt: 28.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 3. Yasama Yılı, 39. Birleşim, Cilt: 47.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 51. Birleşim, Cilt: 75.

TBMM Tutanak Dergisi, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 51. Birleşim, Cilt: 75.

TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 1. Yasama Yılı, 39. Birleşim, Cilt: 39.

TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 2. Yasama Yılı, 29. Birleşim, Cilt: 16.

Gazetecilik, Ajans Haberciliği,, MEB Yayınları, Ankara, 2011.

Web Siteleri

<http://www.aa.com.tr/tr/s/6279>— genel-kurul-sanal-aleme-tasiniyor, Erişim tarihi: 16.01.2013

<http://global.tbmm.gov.tr/index.php/TR/yd/icerik/30>, Erişim tarihi:13.12.2012

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=18427914>, Erişim Tarihi: 15.09.2012

<http://www.resmigazete.gov.tr>, Erişim Tarihi:13.12.2012

<http://www.senat.fr/lng/tr/questure.html>, Erişim tarihi: 12.10.2012

<https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/uyeler.aspx>, Erişim tarihi:30.12.2012

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2010Referandum/KesinSonuc/SonucGrafik.pdf>,Erişim tarihi:30.12.2012